

Brüssel, 26.6.2013
COM(2013) 460 final

2013/0229 (NLE)

Ettepanek:

NÕUKOGU SOOVITUS

romade tõhusaks integreerimiseks liikmesriikides võetavate meetmete kohta

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

Taustteave

Paljud romad puutuvad oma igapäevaelus kokku eelarvamuste, sallimatuse, diskrimineerimise ja sotsiaalse tõrjutusega. Nad on kõrvale jäetud ja elavad väga kehvades sotsiaalmajanduslikes tingimustes. Keskmiselt ainult üks roma laps kahest käib eelkoolis või lasteaias; kooliskäimine väheneb pärast kohustuslikku perioodi järsult ning vaid 15 % noortest roma täiskasvanutest omandab keskkhariduse. Keskmiselt vähem kui üks kolmest romast käib tööl; 20 % romadel ei ole tervisekindlustust ning 90 % elavad allpool vaesuspiiri¹. Selline olukord õhustab sotsiaalsed sidusust ja jätkusuutlikku inimarengut, kärbib konkurentsivõimet ja tekitab kogu ühiskonnale kulusid. Romade diskrimineerimine ei ühti ELi aluspõhimõtetega. Probleemi olemus seisneb selles, et diskrimineerimine ja sotsiaalne tõrjutus, mida romad kogevad, on omavahel tihedalt seotud.

Poliitikakontekst

5. aprillil 2011 võttis komisjon vastu romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistiku aastani 2020². Euroopa Ülemkogu kinnitas selle 2011. aasta juunis. Selles väljendatakse ELi poliitilist tahet tegeleda romade olukorraga.

Raamistiku abil püüab Euroopa Komisjon tagada, et liikmesriigid võtaksid vastu romade integreerimise tulemusliku lähenemisviisi ning kinnitaksid eesmärgid nelja samba jaoks – haridus, tööhõive, tervishoid ja eluase.

Raamistiku kohaselt peab komisjon igal aastal aru andma liikmesriikide tehtud edusammudest. 2012. aastal hindas komisjon esimest korda liikmesriikide esitatud riiklikke strateegiaid ning võttis vastu horisontaalsed järeldused – COM(2012) 226 (final) – ning konkreetsed märkused iga liikmesriigi strateegia tugevuste ja puuduste kohta – SWD(2012) 133 (final).

Nüüd, aasta hiljem keskendutakse komisjon aruandes edusammudele, mis liikmesriigid on teinud mitmete eeltingimuste kehtestamise tagamiseks, et edukalt rakendada riiklikke strateegiaid. Nende eeltingimuste hulka kuuluvad piirkondlike ja kohalike asutuste kaasamine, tihe koostöö kodanikuühiskonnaga, strateegiate rakendamise järelevalve ja hindamine, sealhulgas romade riiklike kontaktpunktide tähtsuse tõstmine, vajalike rahaliste vahendite eraldamine, diskrimineerimise vastane võitlus ning selle arvestamine teistes poliitikavaldkondades. Oma hinnangus võttis komisjon arvesse nii kodanikuühiskonna kui ka teiste sidusrühmade panust.

Tuginedes nimetatud aruande järeldustele ja komisjoni 2012. aasta eduaruandele,³ püütakse nõukogu soovitusel ettepanekuga kiirendada edasiminekut selle abil, et juhitakse liikmesriikide tähelepanu teatavatele konkreetsetele meetmetele, mis on üliolulised nende strateegiate tõhusamaks rakendamiseks.

¹ Romade olukord 11 liikmesriigis; uuringu tulemuste kokkuvõte, Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja ÜRO Arenguprogramm, 2012.

² COM(2011) 173 (final).

³ COM(2012) 226 (final).

Ettepaneku eesmärk

Nõukogu soovitus ettepanek põhineb komisjoni 2011. ja 2012. aasta teatistel⁴ ning nõukogu 2011. aasta järeldustel romade kaasamise kohta⁵. Ettepanekuga püütakse liikmesriikidele anda juhiseid romade integreerimise meetmete tõhususe suurendamiseks ja romade integreerimise riiklike strateegiate või romade olukorda parandavate poliitiliste meetmete rakendamise toetamiseks vastavalt liikmesriikide ees seisvatele probleemidele seoses nende roma elanikkonna suuruse ja olukorraga. Ettepanek tugevdab ELi raamistikku mittesiduva õigusaktiga, et liikmesriikidel oleks lihtsam oma kohustusi reaalsuseks muuta. Soovitus hõlmab eelkõige:

- **konkreetsed sihipärased meetmeid romade paremaks integreerimiseks, kasutades selleks parimaid tavaid** ja austades täielikult subsidiaarsuse põhimõtet ning hoidudes ELi õigusaktide dubleerimisest. See kehtib eelkõige hariduse, tööhõive, tervishoiu ja eluaseme valdkonnas;
- **horisontaalsed teemad, mis on vajalikud romade integreerimise poliitika elluviimiseks ning selle jätkusuutlikkuse kindlustamiseks.** Teemade hulgas on eelkõige võitlus diskrimineerimise ja stereotüüpide kasutamise vastu; laste ja naiste kaitse; sotsiaalsete investeeringute paketi vastuvõtmine; teabe kogumine romade olukorra kohta, et jälgida asjaomase poliitika mõju; riiklike kohustuste muutmine tegevuseks kohalikul tasandil; toetus nende organite tööle, kes edendavad romade võrdsust kohtlemist; romade riiklike kontaktpunktide vahendite ja suutlikkuse suurendamine ning riikidevahelise koostöö arendamine;
- **üldpõhimõtted, millega tagada romade kaasamiseks kasutatavate vahendite eraldamine läbipaistval viisil ja piisaval määral** (mitte ainult ELi vahendid, vaid ka riiklikud ja kohalikud vahendid). ELi rahastamise üldised soovitusel põhinevad praegusest programmitöö perioodist saadud kogemustel ning kavandataval määrusel Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi ühissätete kohta.

Kui esmane vastutus romade integreerimise eest on riiklikel ametiasutustel, siis romade sotsiaalne ja majanduslik integratsioon on kahepoolne protsess, mis nõuab nii elanikkonna põhiosa kui ka roma kogukondade liikmete hoiakute muutust.

Kooskõla Euroopa Liidu muude põhimõtete ja eesmärkidega

Euroopa Liidu lepingu artikli 2 kohaselt on võrdsus üks liidu aluspõhimõtetest ning peamistest eesmärkidest.

Lisaks on Euroopa Liidu lepingu artiklis 3 ühena liidu eesmärkidest sätestatud võitlus sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 8 kohaselt püüab liit kaotada meeste ja naiste ebavõrdsuse ning edendada võrdõiguslikkust. Lisaks on sama lepingu artiklis 10 sätestatud: „Oma poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel püüab liit võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel”.

⁴ Teatis romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistiku kohta KOM(2011)173; teatis ELi raamistiku rakendamise esimeste sammude kohta COM(2012) 226.

⁵ Nõukogu 19. mai 2011. aasta järeldused romade integreerimise riiklike strateegiate ELi raamistiku kohta.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 21 keelatakse igasugune diskrimineerimine muu hulgas rassi või etnilise päritolu tõttu.

Ettepanek on kooskõlas diskrimineerimisvastast võitlust käsitlevate olemasolevate teisest õigusaktidega ning täiendab kehtestatud õigusraamistikku. Nõukogu direktiiviga 2000/43/EÜ rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust ning kehtestatakse siduv raamistik rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineerimise vastu võitlemiseks, et tagada võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamine kogu ELis järgmistes valdkondades: tööhõive ja koolitus, haridus, sotsiaalkaitse (sealhulgas sotsiaalkindlustus ja tervishoid), sotsiaaltoetused ning kaupade ja teenuste (sealhulgas eluase) kättesaadavus. Direktiiviga keelatakse otsene ja kaudne diskrimineerimine, ahistamine ja diskrimineerimiseks korralduse andmine. Kõik ELi liikmesriigid on võtnud selle direktiivi üle oma riiklikku õigusse. Euroopa Komisjon kontrollib direktiivi nõuetekohast rakendamist ning avaldab selle kohta aruande 2013. aastal.

2. HUVITATUD ISIKUTEGA KONSULTEERIMISE TULEMUSED

Ettepanek põhineb romade riiklike kontaktpunktide võrgustiku⁶ egiidi all 2012. aastal loodud liikmesriikide rühma kahel kohtumisel tehtud töö. Kohtumised toimusid 7.–8. novembrini ja 6.–7. detsembrini 2012 ning nendel osalemine oli vabatahtlik. Liikmesriikide vahel toimusid tulemusrikkad arutelud mitmetel teemadel, mida peetakse romade kaasamisel ülitähtsaks.

ELi raamistiku kohaselt paluti liikmesriikidel esitada 2011. aasta lõpuks romasid käsitlevad riiklikud integratsioonistrateegiad. Kõik liikmesriigid täitsid oma kohustused ja romasid käsitlevad riiklikud integratsioonistrateegiad avaldati komisjoni veebilehel ning need on kõikidele kodanikele kättesaadavad. Mitmed sidusrühmad, sealhulgas kodanikuühiskond, panustasid igakülgsele strateegiatesse kui ka hiljem nende rakendamisse,⁷ samuti ka komisjoni ja kodanikuühiskonna esindajate vahelisse dialoogi 15. mail 2013.

Lisaks toimusid regulaarsed kohtumised romade Euroopa katusorganisatsioonidega,⁸ et arutada probleeme ja kõige olulisemaid teemasid, millega on vaja tegeleda romade kaasamise aktiivseks edendamiseks kõikidel tasanditel.

Arvestades antud raamistikule tuginedes tehtud tööd, leidis komisjon, et täiendavaid avalikke konsultatsioone ei ole soovitusel jaoks eraldi vaja.

⁶ Nende riikide hulka kuuluvad Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Itaalia, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Soome, Tšehhi Vabariik, Ungari ja Ühendkuningriik.

⁷ See hõlmab aruandeid kodanikuühiskonna liitudel, mille organiseeris Romade Kaasamise Aastakümne Sihtasutus kuues liikmesriigis (Bulgaaria, Hispaania, Rumeenia, Slovakkia, Tšehhi Vabariik ja Ungari) ja kahes laienemisprotsessis osalevas riigis (Albaania ja endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik), aruandeid sotsiaalse kaasatuse sõltumatute ekspertide võrgustikult (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1025&langId=en>), Euroopa romade teabeamet aruannet *Romade diskrimineerimine ELis 2012. aastal*, Eurocitieselt ja Eurodiaconialt saadud kirjalikku tagasisidet ning roma uuringute akadeemilise võrgustiku teadustöid (http://romanistudies.eu/news/contributions_from_members/).

⁸ Neid organisatsioone esindas romade Euroopa poliitika koalitsioon. Kohtumisel osalenud romade Euroopa poliitika koalitsiooni liikmete hulka kuulusid Euroopa romade teabeamet (European Roma Information Office – ERIO), Avatud Ühiskonna Sihtasutus (Open Society Foundations – OSF), Euroopa rassismivastane võrk (European Network against Racism – ENAR), Euroopa romade rohujuuretasandi organisatsioon (European Roma Grassroots Organisation – ERGO) ja Amnesty International (AI).

3. ETTEPANEKU ÕIGUSLIK KÜLG

Õiguslik alus

Nõukogu soovitusete ettepanek peab oma sisu seostama aluslepingute poliitikavaldkonnaga. Selline seos on samuti vajalik õigusakti vastuvõtmise eeskirjade kindlaksmääramiseks (ühehäälselt või kvalifitseeritud häälteenamusega).

Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab õigusakti valik põhinema objektiivsetel kriteeriumidel, mida on võimalik kohtulikult kontrollida, sealhulgas eelkõige kõnealuse meetme eesmärk ja sisu⁹.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 292 sätestatakse nõukogu volitused soovitusi vastu võtta. See on sõnastatud järgmiselt:

„Nõukogu võtab vastu soovitusi. Nõukogu teeb otsuse komisjoni ettepaneku põhjal kõigil neil juhtudel, mille puhul aluslepingutes sätestatakse, et ta võtab õigusakti vastu komisjoni ettepaneku põhjal. Nõukogu teeb otsuse ühehäälselt neis valdkondades, kus liidu õigusakti vastuvõtmiseks on nõutav ühehäälsus. Komisjon, ja aluslepingutes sätestatud erijuhtudel Euroopa Keskpank, võtavad vastu soovitusi.”

ELi õigus võtta diskrimineerimisvastaseid meetmeid, eelkõige seoses diskrimineerimisega rassi või etnilise päritolu tõttu, tuleneb Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 19 lõikest 1. See säte on õiguslikuks aluseks kõikidele siduvatele ja mittesiduvatele meetmetele võitlemiseks diskrimineerivate tegude ja tavade vastu. See on sõnastatud järgmiselt:

„1. Ilma et see piiraks aluslepingute teiste sätete kohaldamist ja talle liidu poolt antud volituste piires võib nõukogu seadusandliku erimenetluse kohaselt ja pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist astuda vajalikke samme, et võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel.”

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 292 tuleb seetõttu lugeda koos ettepaneku sisu asjakohase õigusliku alusega ehk Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 19 lõikega 1.

Subsidiaarsus ja proportsionaalsus

Subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt võtab EL meetmeid ainult siis, kui liikmesriigid ei suuda piisavalt saavutada kavandatava meetme eesmärke (vajalikkuse hindamine), kuid kavandatud meetme ulatuse või toime tõttu saab neid paremini saavutada liidu tasandil (ELi lisandväärtuse hindamine).

Osade liikmesriikide pakutavad meetmed on väga erinevad ulatuse ja tõhususe poolest ning paljud liikmesriigid ei ole võtnud konkreetseid meetmeid romade kaasamise valdkonnas. Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate rakendamise 2013. aasta eduaruande¹⁰ järel dustes märkis komisjon, et ehkki liikmesriikide käsutuses on olnud õiguslikud võimalused tegeleda romade integratsiooniga, ei piisa praeguse ni kavandatud meetmetest. Kuna romade integreerimise küsimuses puudub kooskõlastatud lähenemisviis, siis esineb liikmesriigiti üha rohkem lahknevusi.

Killustunud ja kooskõlastamata riiklik reguleerimine pigem halvendab olukorda, tekitades sel moel liikmesriikide vahel täiendavaid probleeme. Romade integreerimise käsitlemine

⁹ Vt näiteks Euroopa Kohtu 26. märtsi 1996. aasta otsuse C-271/94, Parlament vs. nõukogu, punkt 14.

¹⁰ See aruanne põhineb liikmesriikide ja mitmete asjaomaste sidusrühmade esitatud teabel ja järel dustel.

kooskõlastamata viisil on kogu Euroopa Liidus tervikuna osutunud ebatõhusaks seal, kus on tagatud kodanike vaba liikumine. Sellise olukorra tulemusel võib märkimisväärselt lisanduda roma rändajate hulk liikmesriikides, kus elutingimused ja vähekindlustatute sotsiaalse kaasatuse meetmed on soodsamad.

Selles küsimuses püütakse käesoleva ettepanekuga täiendada asjaomases valdkonnas kehtivaid ELi meetmeid (st kodanike vaba liikumist käsitlev direktiiv 2004/38/EÜ, rassilist diskrimineerimist käsitlev direktiiv 2000/43/EÜ jne) eesmärgiga saavutada tõhusamaid tulemusi seeläbi, et kooskõlastatakse meetmed, mis võetakse vastu liikmesriikides.

Kavandatava meetme eesmärke ei ole liikmesriikide tasandil võimalik piisaval määral saavutada ning liikmesriikide erineva ulatuse, taotluste ja tulemuslikkusega algatustele tuleks seetõttu eelistada koordineeritud meetmete võtmist ELi tasandil.

Kooskõlas **proportsionaalsuse põhimõttega** ei või ELi meetme sisu ega vorm minna aluslepingute eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale. Varasema kogemust põhjal võib öelda, et hoolimata nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil saavutatud teatatavast edust on viimaste aastate jooksul enamiku romade igapäevaelus muutunud vähe. Komisjoni järeldustele tuginedes saab märkida, et tugevaid ja proportsionaalseid meetmeid suure osa ELi romade sotsiaalsete ja majanduslike probleemidega tegelemiseks ei ole ikka veel võetud.

Kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega saab mittesiduva ettepanekuga kehtestada vaid ühiseid eesmärke ja soovitada erimeetmeid, sealhulgas direktiivi 2000/43/EÜ artiklis 5 konkreetselt sätestatud positiivseid meetmeid, et ära hoida või heastada rassilise või etnilise päritoluga seotud halvemusi vastavalt Euroopa Kohtu praktikas soolise diskrimineerimise valdkonnas sätestatud tingimustele¹¹. See annab liikmesriikidele piisavalt vabadust määrata kindlaks, kuidas on kõige parem ühiseid eesmärke riiklikul tasandil saavutada, võttes arvesse riiklikke, piirkondlikke või kohalikke olusid.

Ettepanek ei piira liikmesriikide pädevust tegeleda ebasoodsas olukorras olevate kogukondade (näiteks romad) sotsiaalse kaasatuse teemaga, kuna sellega ei kehtestata rangeid kohustusi. Ettepanekus soovitatakse liikmesriikidele vaid mitmeid võimalusi, jättes nende otsustada seatud eesmärkide saavutamise viisi.

Õigusakti valik

Mittesiduva õigusaktiga püütakse anda liikmesriikidele praktilised suunised romade sotsiaalse kaasatuse küsimuse jaoks ilma rangeid siduvaid eeskirju kehtestamata.

Nõukogu soovitusel valimisega püütakse toetada liikmesriikide olemasolevaid poliitilisi kohustusi ning samas tagada Euroopa Liidus ühtsete miinimumstandardite järgmine romasid käsitlevate tõhusate riiklike strateegiate rakendamisel. Samuti tugevdatakse sellega riikidevahelist koostööd, jättes liikmesriikidele piisavalt ruumi tegevusviisi ja meetodite osas.

4. MÕJU EELARVELE

Käesolev ettepanek ei mõjuta ELi eelarvet.

¹¹ Vt kohtuasi C-409/95: Marshall (EKL 1997, lk I-6363, punkt 35). Vt samuti kohtuasi C-450/93: Kalanke (EKL 1995, lk I-3051, punktid 22–24), kohtuasi C-158/97: Badeck (EKL 2000, lk I-1875) ning samuti kohtuasi C-407/98: Abrahamsson (EKL 2000, lk I-5539).

Ettepanek:

NÕUKOGU SOOVITUS

romade tõhusaks integreerimiseks liikmesriikides võetavate meetmete kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 19 lõiget 1 ja artiklit 292,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Liidu lepingu artiklites 2 ja 3 on sätestatud Euroopa Liidu oluliste väärtuste ja eesmärkidenä võrdsus ning võitlemine sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu.
- (2) Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 10 on sätestatud, et „oma poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel püüab liit võidelda diskrimineerimisega [...], rassilise või etnilise päritolu [...] alusel”.
- (3) Euroopa Liidu toimimiselepingu artikli 19 lõikega 1 võimaldatakse võtta vastu meetmeid, et võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel.
- (4) Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 21 lõikega 1 kohustatakse ELi ja liikmesriikide institutsioone ja asutusi ELi õigusaktide rakendamisel järgima igasuguse diskrimineerimise keeldu, sealhulgas diskrimineerimine rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, rahvusvähemusse kuulumise tõttu, ning edendama selle põhimõtte kohaldamist vastavalt oma volitustele.
- (5) Nõukogu direktiivis 2000/43/EÜ¹² sätestatakse siduv raamistik rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineerimise vastu võitlemiseks kogu liidus seoses tööhõive ja kooolituse, hariduse, sotsiaalkaitse (sealhulgas sotsiaalkindlustus ja tervishoid), sotsiaaltoetuste ning kaupade ja teenuste (sealhulgas eluase) kättesaadavusega.
- (6) Mõistet „roma” kasutatakse sarnaselt muudele Euroopa Parlamendi ja Euroopa Ülemkogu poliitilistele dokumentidele ühisnimetajana inimrühmade kohta, keda iseloomustab samalaadne kultuuritaust, nagu *Sinti*, *Travellers*, *Kalé*, *Gens du voyage* jne, sõltumata sellest, kas nad on paiksed või mitte¹³.
- (7) Paljud romad ELis elavad viletsamates sotsiaal-majanduslikes oludes kui ülejäänud elanikkond ning saavad üldistest sotsiaalse kaasamise meetmetest vähem kasu kui teised ebasoodsas olukorras olevad elanikkonnarühmad. Seetõttu on vaja vastu võtta täiendavad, ambitsioonikamad sotsiaalse kaasamise meetmed, mis on kohandatud nende olukorrale ja vajadustele. Kuna romad kogevad sageli diskrimineerimist, sotsiaalset tõrjutust ja äärmist vaesust, siis peetakse neid haavatavateks ning neid ähvardab suurem inimkaubanduse ohvriks langemise oht.

¹² EÜT L 180, 19.7.2000, lk 22.

¹³ SEK(2010) 400.

- (8) Eriti haavatavad on kolmandatest riikidest pärit romad, kes viibivad liikmesriigis seaduslikult, kuna nende elutingimused on sama kehvad kui paljudel ELi kodanikest romadel, kuid samal ajal on nad lisaks vastamisi raskustega, mida kogevad väljastpoolt ELi pärit rändajad.
- (9) Liikumisvabaduse ja ELi-sisese liikuvuse konteksti arvestades on vajalik täiendada vaba liikumise õiguse täielikku kasutamist romade elutingimuste parandamisega ning nende majandusliku ja sotsiaalse integreerimisega nii päritoluliikmesriikides kui ka elukoha liikmesriikides.
- (10) Euroopa Parlamendi resolutsioonis „Romide olukord Euroopas” (9. september 2010) ja resolutsioonis „Romade kaasamist käsitlev ELi strateegia” (9. märts 2011) kutsuti komisjoni ja liikmesriike üles kasutama romade sotsiaalseks ja majanduslikuks kaasamiseks praeguseid ELi strateegiaid ja vahendeid.
- (11) Komisjoni 2011. aasta teatises *Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistik*¹⁴ kutsuti liikmesriike üles võtma vastu ja arendama välja ühtset lähenemisviisi romade integratsioonile ning kiitma heaks mitmed ühised eesmärgid hariduse, tööhõive, tervishoiu ja eluaseme valdkonnas, et kiirendada romade integreerimist.
- (12) Nõukogu võttis 19. mail 2011. aastal vastu järeldused, mis puudutavad romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistikku,¹⁵ väljendades liikmesriikide kohustust edendada romade sotsiaalset ja majanduslikku kaasamist.
- (13) Euroopa Ülemkogu 23.–24. juuni 2011. aasta järeldustes kutsuti kiiresti rakendama nõukogu 19. mai 2011. aasta järeldusi, mis puudutavad romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistikku aastani 2020, eelkõige seoses liikmesriikide romade kaasamist käsitlevate riiklike strateegiate koostamise, ajakohastamise ja arendamisega või romade olukorra parandamiseks võetavate poliitikameetmetega.
- (14) Komisjoni 2012. aasta teatises *Romasid käsitlevad riiklikud integratsioonistrateegiad: ELi raamistiku rakendamise esimesed sammud*¹⁶ ja lisatud töödokumendis¹⁷ esitati kõikide liikmesriikide romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate tulemuste esimene hinnang ning kutsuti liikmesriike kavandama edasiseks mitmeid kohandusi.
- (15) Komisjon süvendas romade integratsiooni teemal liikmesriikidega peetavat dialoogi ja lõi tuvastatud probleemide lahenduste arutamiseks 2012. aasta oktoobris romade riiklike kontaktpunktide võrgustiku. 2012. aasta novembris ja detsembris arutas riiklike kontaktpunktide rühm täiendavalt küsimust, kuidas suurendada nende meetmete tulemuslikkust, millega püütakse romasid liikmesriikides integreerida, ning andis sellest seejärel kogu võrgustikule teada.
- (16) Oma 2013. aasta teatises *Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate areng* rõhutab komisjon vajadust täiendavate meetmete järele, et kindlustada niipea kui võimalik vajalikud eeltingimused romade integratsiooni kiirendamiseks mõeldud meetmete edukaks rakendamiseks.
- (17) Strateegia „Euroopa 2020” on andnud uue hoo võitlusele vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu, kehtestades ühised Euroopa eesmärgid vähendada vaesusriskis olevate

¹⁴ COM(2011) 173 (final).

¹⁵ Nõukogu 19. mai 2011. aasta järeldused, mis puudutavad romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistikku aastani 2020, dokument nr 106665/11.

¹⁶ COM(2012) 226 (final).

¹⁷ SWD(2012) 133 (final).

ja sotsiaalselt tõrjutud inimeste arvu ning haridussüsteemist varakult lahkunud noorte osakaalu ning tõsta hariduse omandamise ja tööhõive taset. Romade kaasamine on selles suhtes oluline osa ELi ja liikmesriikide ühistest jõupingutustest. Kõnealuses kontekstis edendatakse Euroopa poolaasta raames asjaomaste riigipõhiste soovitude rakendamist ning sotsiaalsete investeeringute paketi¹⁸ abil antakse täiendavad suunised kaasava arengu tagamiseks tehtavateks jõupingutusteks.

- (18) Arvestades eespool esitatud kaalutlusi ning tuvastatud puudujääke, samas täielikult järgides subsidiaarsuspõhimõtet ja liikmesriikide esmast vastutust romade kaasamise eest, tuleb romade integreerimismeetmed muuta tõhusamaks.
- (19) Käesoleva soovitude eesmärk on romade kaasamist käsitlevatele komisjoni teatistele, Euroopa Parlamendi resolutsioonidele ja nõukogu järeldustele tuginedes täiendada ELi diskrimineerimisvastaseid kehtivaid õigusakte ning aidata muuta nende rakendamist ja jõustamist tulemuslikumaks.
- (20) Käesolev soovitus ei hõlma kodakondsuse alusel toimuvat erinevat kohtlemist ning see ei piira nende sätete ja tingimuste kohaldamist, millega riiklikus või liidu õiguses reguleeritakse romade õiguslikku staatust või selle staatuse õiguslikku mõju.
- (21) 2011. aastal tegi komisjon ühissätete määruse eelnõus¹⁹ ettepaneku, et liikmesriigid kehtestavad integreeritud lähenemisviisi, et tegeleda kõige suuremas vaesuses olevate geograafiliste piirkondade või nende sihtrühmade erivajadustega, keda ähvardab diskrimineerimine või tõrjumine kõige enam, pidades eraldi silmas marginaliseerunud kogukondi, Lisaks tegi ta muid Euroopa struktuuri- ja investeerimisfonde täiendavas Euroopa Sotsiaalfondi²⁰ määruse eelnõus 2014–2020 aasta programmitöö perioodiks ettepaneku investeerimisprioriteedi kohta romade sarnaste marginaliseerunud kogukondade integreerimiseks,

SOOVITAB JÄRGMIST:

1. EESMÄRK

- 1.1. Käesoleva soovitude eesmärk on anda liikmesriikidele juhiseid romade integreerimise meetmete tõhususe suurendamiseks ja romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate või romade olukorda parandavate poliitiliste meetmete rakendamise toetamiseks.

2. SISULISED POLIITILISED KÜSIMUSED

Suunatud poliitikameetmed

- 2.1. Silmas pidades täieliku võrdõiguslikkuse tegelikku tagamist, peaksid liikmesriigid võtma suunatud meetmeid võrdse kohtlemise tagamiseks ning põhiõiguste austamiseks, sealhulgas romadele võrdne juurdepääs haridusele, tööhõivele, tervishoiule, eluasemele ja avalikele teenustele. Sealhulgas peaksid olema Euroopa

¹⁸ Sotsiaalsed investeeringud majanduskasvu ja ühtekuuluvuse edendamiseks – sealhulgas Euroopa Sotsiaalfondi rakendamine aastatel 2014–2020, COM(2013) 83 (final).

¹⁹ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse ühissätted ühisesse strateegilisse raamistikku kuuluvate fondide – Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi – kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Ühtekuuluvusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006, (KOM (2011) 615).

²⁰ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb Euroopa Sotsiaalfondi ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1081/2006, KOM(2011) 607.

Liidu Kohtu praktika kohased konkreetsed meetmed, millega ära hoida või heastada rassilise või etnilise päritoluga seotud halvemusi.

- 2.2. Vastuvõetavad meetmed peaksid tuginema sotsiaal-majanduslikele või geograafilistele näitajatele, näiteks kõrge pikaajalise töötuse määr, madal haridustase või ebasoodsad ja/või eraldatud piirkonnad.

Juurdepääs haridusele

- 2.3. Liikmesriigid peaksid võtma konkreetsed meetmed, et tagada romade võrdne kohtlemine ja nende täielik juurdepääs kvaliteetsele tavaõppele, eelkõige algharidusele, eesmärgiga kaotada erinevused romade ja teiste õpilaste vahel ning tagada, et kõik romadest õpilased omandavad vähemalt kohustusliku hariduse. Selle eesmärgi täitmiseks tuleks:

- (a) kaotada eraldamine koolides, sealhulgas lõpetades romade kohatu paigutamine erivajadustega koolidesse;
- (b) vähendada varakult koolist lahkumist²¹ hariduse abil, sealhulgas keskkoolis, keskendudes kutseharidusele;
- (c) suurendada juurdepääsu väikelaste haridusele ja hooldusele, kasutades vajaduse korral suunatud toetust;
- (d) kasutada kaasavaid ja personaalseid õppe- ja õppimismeetodeid, sealhulgas osutada õpiabi raskustes olevatele õppuritele ning võidelda kirjaoskamatusiga;
- (e) julgustada vanemaid koolielus rohkem osalema ja toetada perekondi romade jaoks mõeldud koolivahendaja ametisse määramisega;
- (f) parandada romade jaoks mõeldud õpetajakoolitust ja koolivahendust;
- (g) suurendada juurdepääsu teisele haridusvõimalusele, toetades üleminekut ühelt haridustasemelt teisele ning tagades, et romad omandavad mitmed oskused, mis aitavad neil siseneda tööturule.

- 2.4. Liikmesriikidel tuleks võtta konkreetsed meetmed, et innustada romasid omandama kesk- ja kõrgharidust.

Juurdepääs tööturule

- 2.5. Lisaks sellele, et liikmesriigid võivad võtta suunatud meetmeid, tuleks neil tagada võrdne kohtlemine ning täita lünk romade ja teiste töötajate vahel, et parandada romade olukorda üldise tööhõivepoliitika raames. Selle eesmärgi täitmiseks tuleks:

- (a) toetada esimese töökogemuse saamist, väljaõpet töökohal, elukestvat õpet ning oskuste arendamist;
- (b) toetada tegutsemist füüsilisest isikust ettevõtjana ja ettevõtlust;
- (c) tagada võrdne juurdepääs riiklikele tööturuteenustele, sealhulgas konkreetsed ja personaalsed teenused romadest töötajatele, ning edendada romadest kvalifitseeritud avalike teenistujate tööhõivet;

²¹ Vt nõukogu soovitus, 28. juuni 2011, varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta, ELT C 191 1.7.2011. Euroopa Ülemkogu kohtumisel üks peamisi kokkulepitud eesmärgi on vähendada kooli poolelijätjate osatähtsust nii, et see oleks vähem kui 10 %, ja tagada, et vähemalt 40 %-l nooremast põlvkonnast oleks kõrgharidus või sellega samaväärne kvalifikatsioon.

- (d) koolitada ja võtta tööle romade küsimustega tegelevaid kvalifitseeritud vahendajaid karjäärivõimaluste nõustamise pakkumiseks;
- (e) kaotada tõkked, sealhulgas diskrimineerimine, et (taas)pääseda avatud tööturule.

Juurdepääs tervishoiuteenustele

- 2.6. Võrdse kohtlemise tagamiseks ning erinevuste kaotamiseks romade ja teiste patsientide vahel tuleks liikmesriikidel võtta suunatud meetmed selliselt, et romadel oleks samaväärne juurdepääs ennetavatele ja spetsialiseeritud tervishoiuteenustele, samuti esma- ja hädaabile. Selle eesmärgi täitmiseks tuleks:
- (a) tagada romadele elementaarne sotsiaalkindlustuskaitse ning igakülgsed tervishoiuteenused;
 - (b) pakkuda võimalust korrapäraselt tervist kontrollida, sünnituseelset ja -järgset hoolitsust ning pereplaneerimisteenuseid;
 - (c) kohaldada tasuta vaksineerimiskavasid eelkõige nendele, kes elavad kõrvalistes piirkondades;
 - (d) koolitada romade küsimustega tegelevaid kvalifitseeritud tervisenõustajaid.

Eluaseme kättesaadavus

- 2.7. Võrdse kohtlemise tagamiseks ning erinevuste kaotamiseks romade ja üldise elanikkonna vahel tuleks liikmesriikidel võtta suunatud meetmed selliselt, et eluasemepoliitikat ja -meetmeid kohaldatakse ka romade suhtes. Selle eesmärgi täitmiseks tuleks:
- (a) kaotada ruumiline eraldatus ning edendada eraldatuse kaotamist;
 - (b) edendada mittediskrimineerivat juurdepääsu sotsiaalmajutusele, sealhulgas romadele kättesaadavate sotsiaalmajutuse kvaliteedi küsimus, ning luua mittepaiksete romade jaoks peatuspaiksid;
 - (c) koolitada romade küsimustega tegelevaid kvalifitseeritud vahendajaid, kes propageerivad romade seas sotsiaaleluaseme, kommunalteenuste ning avalike infrastruktuuride kasutamist.
- 2.8. Liikmesriigid peaksid tagama, et kohalike asutuste esitatavad linnade taaselustamise projektide taotlused hõlmaksid vajaduse korral elamumajandusmeetmeid marginaliseerunud kogukondade jaoks. Liikmesriigid peaksid samuti edendama kogukondlikult juhitavat kohalikku arengut ning integreeritud territoriaalseid investeeringuid, mida toetatakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest²².

Rahastamine

- 2.9. Liikmesriigid peaksid eraldama kättesaadavatest rahastamisallikatest (kohalikud, riiklikud, ELi või rahvusvahelised allikad) piisavalt vahendeid oma riiklike ja kohalike strateegiate ja tegevuskavade jaoks eesmärgiga täita romade kaasamise eesmärgid. Seda tuleks hõlbustada, eraldades piisava osa ELi ühtekuuluvuspoliitika

²²

Euroopa Sotsiaalfond (ESF), Euroopa Regionaalarengu Fond (ERDF), Ühtekuuluvusfond, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD) ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfond (EMFF).

vahenditest investeerimiseks inimestesse Euroopa Sotsiaalfondi kaudu ning eraldades vähemalt 20 % nendes summadest igas liikmesriigis sotsiaalse kaasamise tarvis.

- 2.10. Liikmesriigid peaksid tagama, et on võetud vajalikud meetmed selleks, et lisada romade integreerimine esmatähtsa küsimusena partnerluslepingutesse, milles käsitletakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide²³ kasutamist ajavahemikul 2014–2020, võttes arvesse roma kogukondade suurust ja vaesusmäärasid ning romade ja mitteromade vahelist lõhet, aga ka Euroopa poolaasta raames enamike asjaomaste liikmesriikide puhul tuvastatud probleeme.
 - 2.11. Liikmesriigid peaksid suurendama oma juhtimis-, kontrollimis- ja hindamisvõimekust Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondi tehnilise abi toel.
 - 2.12. Liikmesriigid peaksid riiklike ja ELi vahendeid kasutades samuti toetama kohalike asutuste ja kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkust tõhusalt projekte rakendada.
 - 2.13. Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate või integreeritud poliitikameetmete rakendamiseks ettenähtud riiklike vahendite eraldamisel tuleks järgida suunatud lähenemisviisi, mis hõlmab geograafiliste piirkondade erivajadusi või vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse tõttu enim mõjutatud sihtrühmi, näiteks romasid.
3. HORIZONTAALSED POLIITILISED MEETMED

Diskrimineerimisvastased meetmed

- 3.1. Liikmesriigid peaksid tagama direktiivi 2000/43/EÜ tõhusa kohaldamise kohapeal, eelkõige vaadates läbi riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud halduseeskirjad ning tavad, et määrata kindlaks kõik diskrimineerivad või eraldavad meetmed ning need tühistama. Euroopa Inimõiguste Kohtu asjaomane kohtupraktika võiks olla täiendavaks võrdlusmaterjaliks ebaseaduslike sätete ja tavade tuvastamiseks.
- 3.2. Liikmesriigid peaksid rakendama romade eraldamise kaotamise meetmeid, mis puudutavad romasid piirkondlikult ja kohalikult. Eraldamise kaotamise poliitika ja meetmetega peaks kaasnema asjaomased koolitus- ja teabeprogrammid, mis on suunatud kohalikele avalikele teenistujatele, kodanikuühiskonna esindajatele ja romadele endile.
- 3.3. Liikmesriigid peaksid tagama, et väljatõstmise korral järgitakse igakülgsest lisaks ELi *acquis*'le, rahvusvahelisi, eelkõige Euroopa inimõiguste konventsioonist tulenevaid inimõiguslaseid kohustusi.
- 3.4. Liikmesriigid peaksid võtma meetmed võitlemaks romade diskrimineerimisega ühiskonnas, eelkõige järgneva abil:
 - (a) tõstma roma kogukondade ja avalikkuse teadlikkust romade integreerimise eelistest;
 - (b) tõstma avalikkuse teadlikkust ühiskondade mitmekultuurilisest olemusest ning lisama selle teema vajaduse korral koolide õppeprogrammidesse ja –materjalidesse.

²³

ERFi vahenditest võib toetada infrastruktuure tervishoiu, hariduse ja eluaseme valdkonnas.

Roma laste ja naiste kaitse

- 3.5. Liikmesriigid peaksid võitlema diskrimineerimisega, mida kogevad roma lapsed ja naised, sealhulgas mitmekordne diskrimineerimine, tagades alaealiste abiellumist, sundabiellumise vastast võitlust ning lapsi kaasava kerjamise keelustamist käsitlevate õigusaktide kohaldamise. Liikmesriigid peaksid sellesse samamoodi kaasama asjaomased jõud, näiteks tervise- ja tööinspektorid, politsei, hariduseksperdid, kohtutöötajad ning kodanikuühiskonna esindajad.

Vaesuse vähendamine ja sotsiaalne kaasamine

- 3.6. Liikmesriigid peaksid võitlema romasid mõjutava vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu investeerides inimkapitali ja sotsiaalse kaasamise poliitikasse, eelkõige:
- a) võimaldades rakendada romade kaasamise poliitikat selliste eesmärgistatud ja tingimuslike toetuskavade abil, mis hõlmavad hüvesid ja teenuseid tööturule (taas)sisenemise toetamiseks. Edendades kaasavat tööturгу ning pakkudes piisavat sissetulekutoetust;
 - b) muutes romadele mõeldud sotsiaaltoetused ja -teenused jätkusuulikumaks ja sobivamaks parema suunitluse, menetluste lihtsustamise, pettuste ja vigade vastase võitluse, sotsiaalsüsteemide ulatuslikuma kasutamise abil ning luues stiimulid muuta deklareerimata töö ametlikuks tööhõiveks.
- 3.7. Romade elanikkonna suurust arvesse võttes peaksid liikmesriigid strateegia „Euroopa 2020” kontekstis seadma romade integreerimise oma riiklike reformiprogrammide üheks kõige tähtsamaks teemaks.

Mõjuvõimu suurendamine

- 3.8. Liikmesriigid peaksid suurendama romade rolli ning neid toetama kõikides eluetappides ning investeerima noortele mõeldud garantiikavadesse, elukestvasse õppesse ning aktiivse vananemise programmidesse.
- 3.9. Liikmesriigid peaksid korraldama teabeüritusi, et täiendavalt tõsta romade teadlikkust nende õigustest (eelkõige seoses diskrimineerimise ning õiguskaitse võimalustega) ja kohustustest.

4. STRUKTUURIMEETMED

Kohalikud meetmed

- 4.1. Liikmesriigid peaksid kohalike ja piirkondlike asutuste autonoomiat austades innustama selliste kohalike tegevuskavade või strateegiate koostamist, mis sisaldavad romade kaasamise lähte- ja võrdlusandmeid ning mõõdetavaid eesmärke ja ka piisavat rahastamist.
- 4.2. Samuti peaksid nad kaasama piirkondi, kohalikke asutusi ning kohalikku kodanikuühiskonda, kes vaataksid riiklikud strateegiad läbi, juhiksid, rakendaksid ja kontrolliksid neid. Asjaomased sidusrühmad tuleks kaasata seoses partnerluslepingute ja tegevusprogrammidega, mida kaasrahastatakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest. Kesk- ja kohalikud asutused peaksid tegema alalist koostööd strateegiate rakendamisel. Selleks tuleks liikmesriikidel eraldada kohalikele ametiasutustele piisavalt vahendeid, et hõlbustada suunatud poliitika kohaldamist kohalikul tasandil.

Poliitika järelevalve ja hindamine

- 4.3. Liikmesriigid peaksid kontrollima oma riiklike strateegiate või integreeritud poliitikameetmete tõhusust ning kohalike tegevuskavade, programmide või strateegiate tulemusi. Selleks tuleks tugevdada kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete andmete kogumist romade integreerimise kohta ning eelnimetatud strateegiate ja meetmete abil saavutatud edu kohta. Strateegiate rakendamist tuleks hinnata ja võrrelda lähteandmetega, et mõõta nende suhtelist tõhusust, jätkusuutlikkust ja koordineerimist.
- 4.4. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti toel ja kooskõlas kohaldatavate riiklike ja ELi õigusaktidega peaksid liikmesriigid määratlema põhinäitajad ja andmekogumismeetodid, et korrapäraselt mõõta edasiminekut eelkõige kohalikul tasandil, võimaldades koostada tõhusaid aruandeid ning võrrelda romade ja mitteromade olukorda liikmesriikides ja liikmesriikide vahel. Liikmesriigid peaksid oma strateegiate ja tegevuskavade jaoks samuti määrama lähteandmed ja mõõdetavad eesmärgid.

Võrdset kohtlemist edendavad asutused

- 4.5. Liikmesriigid peaksid toetama võrdset kohtlemist edendavate asutuste tööd ja ametkondlikku suutlikkust, andes neile piisavad vahendid romadest diskrimineerimisohvritele tõhusa õigusabi andmiseks ning nende toetamiseks.
- 4.6. Liikmesriigid peaksid tagama korrapärase dialoogi romade riiklike kontaktpunktide võrgustiku ning võrdset kohtlemist edendavate asutuste vahel.

Romade integreerimise riiklikud kontaktpunktid

- 4.7. Liikmesriigid peaksid andma romade integreerimise riiklikele kontaktpunktidele piisavad volitused, rahalised vahendid ja personali romade integreerimispoliitika valdkonnaülese rakendamise ja kontrollimise tõhusaks koordineerimiseks nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Liikmesriigid peaksid tagama, et romade integreerimise riiklike kontaktpunktidega konsulteeritakse otsustusprotsessi ajal, kui arutlusel on asjaomase poliitika määratlemine, rahastamine ja rakendamine. Romade integreerimise riiklikud kontaktpunktid peaksid hõlbustama roma kodanikuühiskonna osalemist romade integreerimist käsitlevate riiklike strateegiate ja kohalike tegevusavade rakendamisel ja samuti nende kaasamist.

Riikidevaheline koostöö

- 4.8. Liikmesriigid peaksid lisaks romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistiku meetmetele edendama riikidevahelist koostööd ja selles osalema nii riiklikul, piirkondlikul kui ka kohalikul tasandil poliitiliste algatuste raames, eelkõige projektide ja kahepoolsete või mitmepoolsete lepingute kaudu, et:
- a) pakkuda lahendusi romade piiriülese liikuvusega seotud probleemidele ELis;
 - b) toetada vastastikust õppimist ja heade tavade levimist, näiteks tehes koostööd struktuurifonde juhtivate asutustega, et kujundada tõhusaid romade kaasamise meetmeid.

5. ARUANDLUS JA JÄRELMEETMED

- 5.1. Liikmesriigid peaksid võtma vajalikud meetmed, et tagada käesoleva soovitusel kohaldamine hiljemalt pärast seda, kui on möödunud [24 kuud selle avaldamisest], ja teatama komisjonile kõik meetmed, mis on selleks kuupäevaks võetud vastavalt käesolevale soovitusel.
- 5.2. Liikmesriigid peaksid seejärel komisjonile edastama kõik uued vastuvõetud meetmed iga aasta lõpuks.
- 5.3. Liikmesriikide edastatud teavet kasutatakse komisjoni aastaaruannete koostamisel ning see esitatakse Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruandes romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate rakendamise kohta ning samuti kasutatakse seda teavet „Euroopa 2020” strateegia Euroopa poolaasta tarvis riigipõhiste soovitusel koostamisel.
- 5.4. Selle põhjal kontrollib komisjon olukorda üksikasjalikult ning kolm aastat pärast käesoleva soovitusel vastuvõtmist hindab selle läbivaatamise ja ajakohastamise vajadust.

Brüssel,

*Nõukogu nimel
eesistuja*